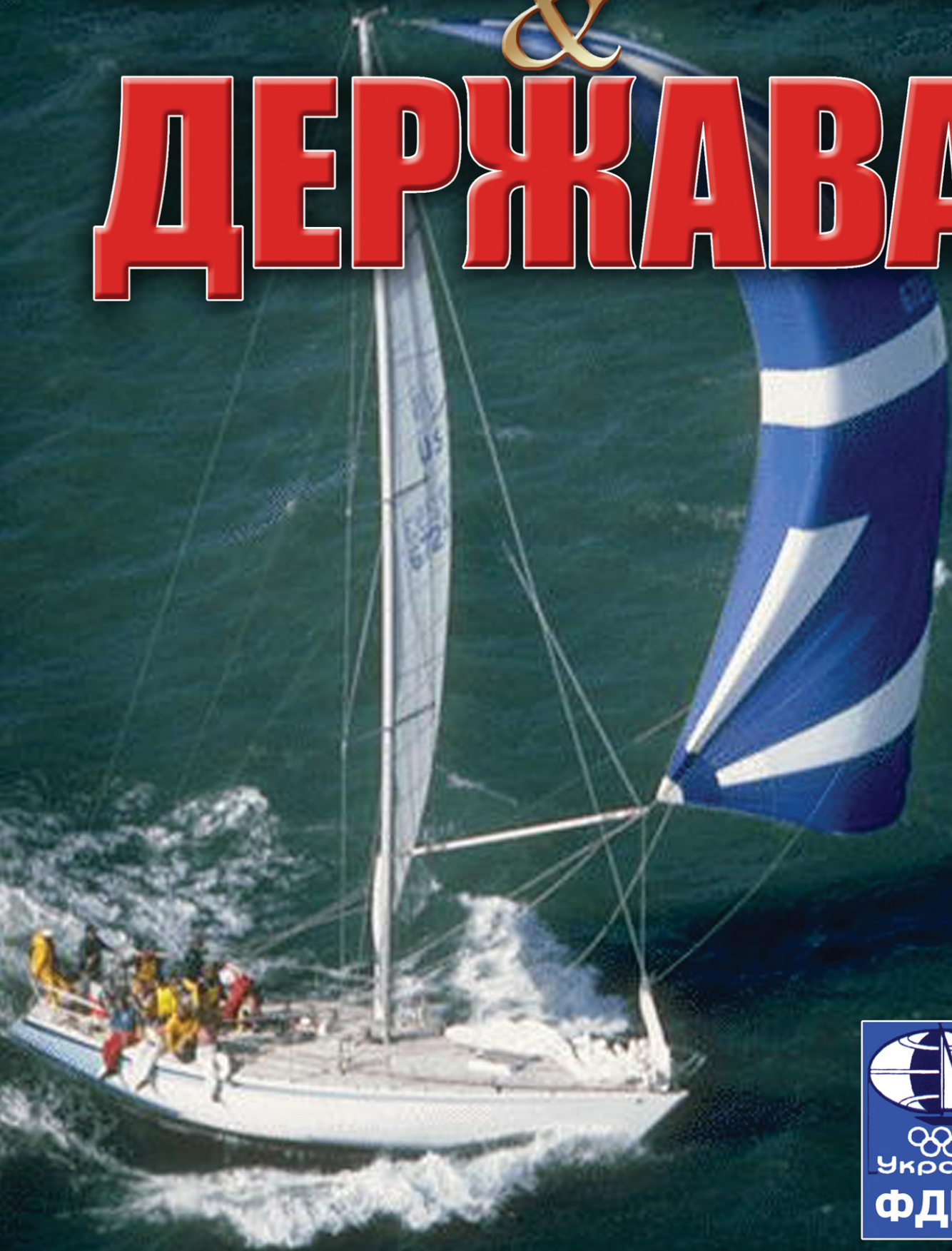

Міжнародний науково-практичний журнал

№ 7 липень 2020 р.

ЕКОНОМІКА & ДЕРЖАВА

Денисенко Микола Павлович, головний редактор, доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-економіки та туризму, Київський національний університет технологій та дизайну

Кучеренко Ганна Борисівна, відповідальний секретар

Андрющенко Катерина Анатоліївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та підприємництва, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Гармідер Лариса Дмитрівна, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки промисловості та організації виробництва ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Гайдуцький Павло Іванович, доктор економічних наук, професор, академік Національної аграрної академії наук, директор Інституту стратегічних оцінок Президентського фонду Леоніда Кучми «Україна»

Гайдуцький Андрій Павлович, доктор економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки і маркетингу, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Гайдуцький Іван Павлович, доктор економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Гнатєва Тетяна Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, Одеський державний аграрний університет

Кожем'якіна Світлана Миколаївна, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри теоретичної і прикладної економіки, Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

Козловський Сергій Володимирович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Лозинський Дмитро Леонідович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту, Державний університет «Житомирська політехніка»

Лутай Лариса Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України

Manigirdas Morkunas (Мангірдас Моркунас), Doctor of Philosophy in Management and business administration Associate professor, Head of Logistics Management study program, Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania

Мельник Альона Олексіївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бізнес-економіки та туризму, Київський національний університет технологій та дизайну

Ніколюк Олена Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри Менеджменту і логістики, Одеська національна академія харчових технологій

Пантелєєва Наталія Миколаївна, доктор економічних наук, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи, Черкаський навчально-науковий інститут Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи»

Резнікова Наталія Володимирівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Сазонець Ігор Леонідович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Сардак Сергій Едуардович, доктор економічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Трусова Наталя Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь

Тульчинська Світлана Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки і підприємництва, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Федоренко Станіслав Валентинович, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри охорони праці і навколишнього середовища КНУБА, академік академії будівництва України

Фролова Тетяна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних фінансів, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Чвертко Людмила Андріївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Чирва Ольга Григорівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Халатур Світлана Миколаївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Яременко Людмила Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Ярошевська Оксана Володимирівна, доктор економічних наук, професор кафедри економіки, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

(постанова президії ВАК України від 27 травня 2009 р. № 1-05/2,

наказ Міністерства освіти і науки України № 1081 від 29.09.2014 р.)

Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019 р.

(Категорія «Б»).

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

ІНДЕКСАЦІЯ ВИДАННЯ В НАУКО-МЕТРИЧНИХ БАЗАХ:

— Index Copernicus (IC);

— SIS;

— Google Scholar.

Свідоцтво КВ № 9144,

від 09.09.2004 року

ISSN 2306-6806

Передплатний індекс: 01751

Адреса редакції:

м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Поштова адреса:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Телефон: (044) 223-26-28, 537-14-33

Телефон/факс: (044) 458-10-73

E-mail: economy_2008@ukr.net

www.economy.in.ua

Засновники:

Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості

України,

ТОВ "Редакція журналу

"Економіка та держава"

Видавець:

ТОВ "АКС Центр"

Передрукування дозволяється лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.

Рекомендовано до друку Вченою Радою

ІПК ДСЗУ 23.07.20 р.

Підписано до друку 23.07.20 р.

Формат 60x84 1/8, Ум. друк. арк. 36,3.

Наклад — 1000 прим.

Папір крейдований, друк офсетний.

Замовлення № 2307/2.

Віддруковано у ТОВ «АКС центр»

м. Київ, пров. Куренівський, 17

Тел. (044) 537-14-34

У НОМЕРІ:

Економіка та держава № 7/2020

Економічна
наука

<u>Гринчук Ю. С., Коваль Н. В.</u> Креативний потенціал України: аналіз, напрями розвитку	6
<u>Погріщук Г. Б., Волощук Р. Є.</u> Власний капітал підприємства: сутність і особливості формування в Україні	16
<u>Резнікова Н. В., Іващенко О. А., Рубцова М. Ю.</u> Глобальні проблеми як об'єкт міждисциплінарного дослідження у фокусі міжнародної економічної безпеки та сталого розвитку	24
<u>Фурдичко О. І., Дребот О. І., Яремко О. П., Бобко А. М., Бондар В. Н.</u> Дослідження поділу земель у державному лісівництві України за категоріями їх таксаційного призначення і заходи щодо його вдосконалення	32
<u>Чуницька І. І.</u> Напрями нарощування і реалізації інфраструктурного потенціалу фінансового ринку у довгостроковій перспективі	41
<u>Бондаренко В. М., Бондаренко О. В.</u> Напрями удосконалення підходів до проведення адміністративно-територіальної реформи в рамках зміцнення місцевих бюджетів	50
<u>Хомутенко А. В., Хомутенко В. П.</u> Організаційний ефект від управління державними фінансами України	55
<u>Ігнатенко М. М., Новак Н. П.</u> Стратегічні напрями розвитку підприємств молочного скотарства та підвищення якості молока на засадах соціальної відповідальності	61
<u>Куценко Т. Ф.</u> Форми залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні: оглядовий аналіз	66
<u>Ругенко В. В.</u> Ідентифікація функціональних складових фіскального механізму регулювання інвестиційного розвитку національної економіки	73
<u>Савченко С. М.</u> Критичний аналіз наявного методичного інструментарію оцінювання конкурентоспроможності підприємств	79
<u>Ковальова О. М., Кірсанова В. В.</u> Основні форми інтернет-торгівлі: особливості, переваги, недоліки	85
<u>Кожухівська Р. Б., Непочатенко В. О.</u> Digital-технології як основа розвитку туристичної діяльності в Україні	93
<u>Чужиков А. В., Лещенко К. А.</u> Комунікаційна підтримка глобальної екологізації споживання	99
<u>Гончарова В. Г.</u> Консалтинг як когнітивна модель бізнес-аналітики для формування інтелектуально-інноваційного простору суб'єктів господарювання	105
<u>Волошко Н. О.</u> Транснаціональні корпорації: теоретико-методологічні основи організації діяльності в умовах глобалізації економіки	110
<u>Кухта К. О., Джура В. В.</u> Особливості застосування кредит-ноти від нерезидента в Україні	114
<u>Водянка А. Д., Тодорюк С. І., Карп А. Г.</u> Тайм-менеджмент як техніка планування робочого часу персоналу	119
<u>Голомовзий В. М., Калиновська Н. Л.</u> Аналіз систем технічного обслуговування і ремонту та їхня ефективність впливу на технічний стан заводської системи машин в процесі її експлуатації	124

У НОМЕРІ:

Економіка та держава № 7/2020

Економічна
наука

<u>Луценко І. С.</u> Податковий контроль у сфері трансфертного ціноутворення в Україні: сучасна практика	129
<u>Багацька К. В.</u> Фінансова безпека комунальних підприємств: сутнісні особливості та методи оцінки	135
<u>Король М. М.</u> Генезис, причини та наслідки світових фінансових криз	140
<u>Кобеля З. І., Мельник Я. В.</u> Моделювання впливу економічних та демографічних факторів на людський розвиток	145
<u>Ковальська К. В., Солодаренко-Літковська Р. А.</u> Організаційно-методичні аспекти реалізації стратегії розвитку персоналу підприємства	150
<u>Хахула Б. В.</u> Організаційно-економічний механізм регулювання ринку продукції племінного свинарства	155
<u>Матічин Ю. М.</u> Туристичний потенціал як джерело підвищення інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання в туризмі на прикладі туристичного кластеру "Бойківський колорит"	160
<u>Немсадзе Г. Г.</u> Вплив нестабільного економічного середовища на фінансову архітектуру корпорації	165
<u>Джурук Н. І.</u> Конкурентоспроможність українських кондитерських підприємств на західноєвропейському ринку	171

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ

- У статті з лівого боку має стояти індекс УДК (реєстр – «ВСЕ ПРОПИСНЫЕ»).
- Ініціали та прізвище автора. Через кому після ПІБ зазначається науковий ступінь, вчене звання, посада, науковий заклад (мовою статті та англійською мовою).
- Назва статті (реєстр – «Как в предложениях») мовою статті та англійською мовою.
- Анотація мовою статті та англійською мовою.
- Ключові слова (5–8 слів) мовою статті та англійською мовою.
- Текст статті.

У статті повинні міститись (із виділенням у тексті) такі елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі; список використаних джерел.

Згідно нових правил, які враховують вимоги міжнародних систем цитування, автори статей повинні давати список літератури в двох варіантах: один на мові оригіналу і окремим блоком той же список літератури (**References**) в романському алфавіті (**harvard reference system**), повторюючи в ньому всі джерела літератури, незалежно від того, чи є серед них іноземні.

— Обсяг рукопису — 25–35 тис. знаків, включаючи рисунки, таблиці.

— Стаття повинна бути виконана у форматі А-4 текстового редактора Microsoft Word for Windows (шрифт – Times New Roman) у вигляді файлу з розширенням.doc або.rtf для Microsoft Word (версія 97-2003). Файли статті обов'язково повинні бути збережені в форматі.doc або.rtf.

— Ілюстративний матеріал повинен бути поданий чітко і якісно у чорно-білому вигляді. Посилання на ілюстрації в тексті статті обов'язкові. Рисунки, виконані у MS Word, потрібно згрупувати; вони повинні бути єдиним графічним об'єктом. Для рисунків, зроблених в програмі Excel, потрібно додатково до статті відправити файл Excel (2003).

— Формули виконуються за допомогою вбудованого редактора формул MS Equation і нумеруються з правого боку.

Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Надані матеріали не повертаються.

CONTENTS:

Ekonomika taderzhava № 7/2020

Economy

<u>Hrynchuk Y., Koval N.</u> CREATIVE POTENTIAL OF UKRAINE: ANALYSIS, DEVELOPMENT DIRECTIONS	6
<u>Pohrishchuk H., Voloshchuk R.</u> OWN CAPITAL OF THE ENTERPRISE: ESSENCE AND FEATURES OF FORMATION IN UKRAINE	16
<u>Reznikova N., Ivashchenko O., Rubtsova M.</u> GLOBAL PROBLEMS AS A SUBJECT OF INTERDISCIPLINARY STUDIES IN THE FOCUS OF INTERNATIONAL ECONOMIC SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT	24
<u>Furdychko O., Drebot O., Yaremko O., Bobko A., Bondar V.</u> INVESTIGATION OF LAND DIVISION IN THE STATE FORESTRY OF UKRAINE BY CATEGORIES OF THEIR TAXATION PURPOSE AND MEASURES FOR ITS IMPROVEMENT	32
<u>Chunytska I.</u> DIRECTIONS FOR BUILDING AND REALIZING THE INFRASTRUCTURAL POTENTIAL OF THE FINANCIAL MARKET IN THE LONG RUN	41
<u>Bondarenko V., Bondarenko O.</u> DIRECTIONS FOR IMPROVING APPROACHES TO ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM WITHIN THE FRAMEWORK OF STRENGTHENING LOCAL BUDGETS	50
<u>Khomutenko A., Khomutenko V.</u> ORGANIZATIONAL EFFECT FROM THE MANAGEMENT OF STATE FINANCES OF UKRAINE	55
<u>Ihnatenko M., Novak N.</u> STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF DAIRY CATTLE BREEDING ENTERPRISES AND IMPROVEMENT OF MILK QUALITY BASED ON THE PRINCIPLES OF SOCIAL RESPONSIBILITY	61
<u>Kutsenko T.</u> FORMS OF PUBLIC INVOLVEMENT IN THE BUDGET PROCESS AT THE LOCAL LEVEL IN UKRAINE: A REVIEW ANALYSIS	66
<u>Rudenko V.</u> IDENTIFICATION OF FUNCTIONAL COMPONENTS OF THE FISCAL MECHANISM OF REGULATION OF INVESTMENT DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMY	73
<u>Savchenko S.</u> CRITICAL ANALYSIS OF THE AVAILABLE METHODOLOGICAL TOOLS FOR ENTERPRISE COMPETITIVENESS ASSESSMENT	79
<u>Kovalova O., Kirsanova V.</u> THE MAIN FORMS OF E-COMMERCE: FEATURES, ADVANTAGES, DISADVANTAGES	85
<u>Kozhukhivska R., Nepochatenko V.</u> DIGITAL TECHNOLOGIES AS A BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY IN UKRAINE	93
<u>Chuzhykov A., Leshchenko K.</u> COMMUNICATION SUPPORT OF GLOBAL CONSUMPTION ECOLOGIZATION	99
<u>Goncharova V.</u> CONSULTING AS A COGNITIVE MODEL OF BUSINESS ANALYTICS FOR THE FORMATION OF INTELLECTUAL-INNOVATIVE SPACE OF BUSINESS ENTITIES	105
<u>Voloshko N.</u> TRANSNATIONAL CORPORATIONS: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE ORGANIZATION OF ACTIVITY IN THE CONTEXT OF ECONOMIC GLOBALIZATION	110
<u>Kukhta K., Dzhura V.</u> FEATURES OF APPLYING A CREDIT NOTE FROM A NON-RESIDENT IN UKRAINE	114
<u>Vodianka L., Todoruk S., Karp A.</u> TIME MANAGEMENT AS A PERSONNEL WORK PLANNING TECHNIQUE	119

М. М. Ігнатенко,

д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав

ORCID ID: 0000-0002-5713-7951

Н. П. Новак,

д. е. н., начальник, Новотроїцька державна податкова інспекція

Генічеського управління Головного управління ДПС у Херсонській області

ORCID ID: 0000-0002-9929-1391

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.7.61

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА ТА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ МОЛОКА НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

M. Ihnatenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Economics,

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav

N. Novak,

Doctor of Economic Sciences, Head, Novotroitsk state tax Inspectorate

of the Genichesky Department of The main Department of STS in the Kherson region

STRATEGIC DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF DAIRY CATTLE BREEDING ENTERPRISES
AND IMPROVEMENT OF MILK QUALITY BASED ON THE PRINCIPLES OF SOCIAL RESPONSIBILITY

У статті здійснено дослідження стану та ефективності функціонування підприємств молочного скотарства. Виявлено основні тенденції їх розвитку, у т.ч. негативні. Останні стосуються скорочення кількості продуктивних корів, згортання виробництва молока та перенесення його в особисті господарства населення; погіршення якості сировини та молочних продуктів, у т.ч. через намагання товаровиробників зменшити затрати та ціни реалізації. Визначено, що інструменти державної підтримки у вигляді дотацій виробникам молока не є ефективними. Тому важливе значення має обґрунтоване підвищення цін на молочну сировину, а також залучення нових концепцій управління розвитком підприємств і підвищення якості продукції. Однією з них є концепція соціальної відповідальності. На її засадах визначено стратегічні напрями конкурентоспроможного розвитку підприємств молочного скотарства з виробництвом та реалізацією якісної продукції.

The article presents a study on the status and effectiveness of functioning of the enterprises of dairy cattle breeding. The main trends of their development, including negative ones, are revealed. The latter relate to reducing the number of productive cows, curtailing milk production and transferring it to the personal farms of the population; deterioration of the quality of raw materials and dairy products, including due to attempts by producers to reduce costs and sales prices. It is proved that in order to increase the profit and profitability of production in the strategic perspective, it is necessary to reduce the cost of milk by fully or partially replacing the existing low-yielding cows with breeding ones with higher milk yields; to reconstruct livestock facilities and improve the quality of offspring; to restore natural pastures and hayfields. It is established that the effective functioning of dairy cattle breeding in the new economic conditions involves the formation of large holdings, associations, specialized dairy farms and complexes that have significant financial and investment resources and are based on advanced technologies and achievements of breeding science. It is determined that the instruments of state support in the form of subsidies to milk producers are not effective. Therefore, it is important

to increase prices for dairy raw materials in a reasonable manner, as well as to attract new concepts for managing the development of enterprises and improving the quality of products. One of them is the concept of social responsibility. On its basis, strategic directions for the competitive development of dairy cattle enterprises with the production and sale of high-quality products have been determined, namely: the deepening of specialization in cattle breeding, the placement of enterprises for the maintenance of dairy cattle primarily near major cities, industrial and resort centers and other large localities; the establishment of state subsidies for the increase in the number of cows in agricultural enterprises, farms and households; stimulating the purchase by agricultural enterprises of heifers and heifers in households, breeding farms and imports; providing livestock with high-quality organic full-fledged feed; rational use and further increase in the number of cows in farms of all forms of ownership; reducing the cost of production and establishing and improving purchasing and wholesale and retail prices so that they reimburse the standard costs and ensure the profit rate of dairy enterprises at the level of 15,0—20,0 %.

Ключові слова: підприємства, молочне скотарство, розвиток, стратегічні напрями, соціальна відповідальність, молоко і молочна продукція, якість, підвищення, управління, стандарти відповідності.

Key words: enterprises, dairy cattle breeding, development, strategic directions, social responsibility, milk and dairy products, quality, improvement, management, compliance standards.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Підприємства молочного скотарства представляють важливу галузь сільського господарства України. Від їх розвитку безпосередньо залежить ефективність функціонування всього комплексу молокопродуктового виробництва, який виконує низку важливих завдань щодо забезпечення збалансованого харчування населення, зростання експортного потенціалу й представництва на міжнародних аграрних ринках, підвищення продовольчої безпеки країни. Проте в сучасних умовах господарювання, незважаючи на сприятливі регіональні умови відносно кормової бази, засобів розміщення молочного стада, наявності кваліфікованих трудових ресурсів та досвіду розведення й утримання тварин у населення, молочне скотарство суттєво знизило обсяги виробництва молока, темпи відтворення продуктивних тварин порівняно навіть з початком 90-х років минулого століття.

Значно зменшилася й переробка молока. Для виробництва традиційної продукції тваринного походження використовується пальмова олія, порошкові молочні суміші, штучні загощувачі, підсилювачі смаку, кольору. Як наслідок, це викликає недовіру у споживачів, негативно впливає на їх здоров'я. Враховуючи, що молоко й молочні продукти є основою дитячого харчування, це також стає чинником і продовольчої, і соціально-економічної небезпеки загалом. Вказане, отже, вимагає особливих концептуальних підходів та практичних розробок щодо вирішення наявної проблеми. До них повною мірою можна віднести концепцію соціальної відповідальності (СВ). Тому обґрунтування резервів, засобів, інструментів ефективного розвитку підприємств молочного скотарства на засадах соціальної відповідальності належить до пріоритетних завдань аграрної сфери економіки України та її регіонів.

Таблиця 1. Обсяги, структура та динаміка валової продукції тваринництва, у т.ч. молока за 1990—2018 рр. (у постійних цінах 2010 р.)

Валова продукція	Роки					
	1990	2000	2010	2016	2017	2018
Всього, млн грн	282774,2	151022,2	194886,5	254640,5	249157,0	268570,9
у т.ч. продукція тваринництва, млн грн	137272,2	58183,3	70332,4	69588,4	69682,46	69885,9
Питома вага продукції тваринництва, %	48,5	38,5	36,1	27,3	28,0	26,0
у т.ч. молоко, млн грн	60789,5	30236,9	28533,0	25814,6	25563,5	25111,7
Питома вага молока, %	21,5	20,0	14,6	10,1	10,3	9,4

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Всебічному вивченню, оцінці та аналізу стану молочного скотарства та перспектив його розвитку приділено увагу в роботах багатьох науковців. Серед досліджень останніх років відомими є праці П. Березівського, М. Ільчука, М. Пархомця, Н. Оляднічук, В. Радька, Т. Рудої, Н. Шиян та багатьох інших. У працях названих авторів піднімалися важливі питання щодо кормовиробництва, здійснення селекції й умов утримання молочного стада, обґрунтування організаційно-економічного механізму функціонування підприємств та галузі загалом й управління ними.

Проте динамічний розвиток світового виробництва й переробки молока в Україні та світі, впровадження інноваційних технологій вимагають постійного виявлення та уточнення тенденцій розвитку молочарських підприємств з метою розробки ефективних інструментів їх конкурентоспроможного розвитку на засадах соціальної відповідальності, підвищення якості продукції з врахуванням оптимальних цін для виробників та споживачів.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є виявлення сучасних тенденцій розвитку та функціонування підприємств молочного скотарства й розробка засобів та напрямів їх конкурентоспроможного розвитку на засадах соціальної відповідальності з обов'язковою орієнтацією на підвищення якості сировини й готової продукції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Молочне скотарство завжди займало вагому частку в обсягах та структурі валової продукції

сільського господарства [1, с. 40]. Проте за роки перманентних, часто не послідовних реформ у галузі поголів'я корів та обсяги виробництва молока значно скоротились. Водночас зросла частка в обсягах виробництва молока особистих господарств населення, так званий MilkHandMade. На це вказують статистичні дані про обсяги та структуру валової продукції тваринництва й місця в ньому підприємств молочної галузі у динаміці за 1990—2018 рр., які представлено в таблиці 1.

Питома вага виробництва продукції тваринництва у структурі сільського господарства в Україні у 2018 р. скоротилася до 28,0 % порівняно з 48,5 % у 1990 р. або в 1,7 разів. Водночас питома вага виробництва молока в загальній структурі валової продукції тваринництва скоротилася майже в 2,3 разів і має тенденцію до поступового скорочення. За останні 8 років скорочення складо 5,2 % і така негативна тенденція зберігається. Це негативно позначається на споживанні якісного молока, його ринку та потенціалі збуту, у т.ч. експорту.

Крім стану й динаміки розвитку підприємств молочного скотарства та обсягів виробництва молока, кон'юнктура на його внутрішньому ринку формується під дією сукупності інших важливих соціально-економічних чинників [2, с. 25]. Основним серед них є традиційно високий попит на молоко та продукти його переробки як на основні в харчових раціонах й доступні за цінами для широких верств населення. Однак його доповнює стримуючий чинник, — зниження реальних доходів громадян у зв'язку із суттєвим розривом між динамікою зростання споживчих цін і номінальним рівнем доходу більшості споживачів. Це призводить до постійного скорочення їх купівельної спроможності. Як наслідок, відбувається зниження споживання молока та молокопродуктів, зростання попиту на низькоякісну та дешеву продукцію.

Значимо до цього, що недостатній розвиток соціальної складової аграрного виробництва, особливо тваринництва, стримує розвиток людського капіталу на селі. Повною мірою це стосується молочарських підприємств. Формування стратегії стійкого розвитку має ґрунтуватися на гармонійному та пропорційному поєднанні взаємопов'язаних складових: економічної, соціальної, екологічної, а також соціальної відповідальності цього виду агробізнесу. Це забезпечить отримання синергетичного ефекту в усіх ланках виробничого відтворення молока та загального гармонійного зростання підприємств молочного господарства.

Потребує вирішення ситуація, що наразі закупівельна ціна на молоко у національних виробників, як сільськогосподарських підприємств, так і домогосподарств, яке поставляється на молокопереробні підприємства, більш ніж у три рази нижча за кінцеву роздрібну ціну [3, с. 176]. Тим самим, це формує стихійні ринки молока та молочної продукції, так зване молоко handmade класу, яке ще називається натуральна молочна продукція. А це втрачені можливості і підірвання авторитету молокопереробників, які в умовах значного недозавантаження виробничих потужностей змушені згортати переробні потужності або використовувати неякісну сировину [4, с. 106].

Ціновий диспаритет у країні, особливо на молоко та вироби з нього призвів до дестабілізації в молочному виробництві. Адже загально відомо, що ціни на сировину сільськогосподарського виробництва зростають набагато менше, ніж ціни на промислову продукцію. Особливо на ту, без якої виробництво іншої продукції, в тому числі і сільськогосподарської унеможливується (наприклад, корми, насіння, мінеральні добрива, техніка, дизельне паливо, бензин). Це вплинуло на значне зростання виробничої собівартості й навіть спричинило її. Звичайно, була і дотаційна складова, і відшкодування, але це ніяк не стимулює виробника, а навпаки, знижує його виробничу і фінансову активність, бажання до са-

морозвитку, удосконалення, використання новітніх технологій. Обсяги виробництва молока наразі в Україні катастрофічно низькі, і з впевненістю можна говорити про те, що жодна з країн Європейського Союзу не зацікавлена в розвитку українського молочного скотарства.

На жаль, в останні роки утвердилася думка, що корова — це також бізнес і коли надої починають падати, то потрібно не шукати причину, а вибракувати таких корів [5, с. 154]. Звичайно, це загальна робота зоотехніка і менеджера відділення (ферми), спеціалістів, які добре володіють даною ситуацією. Проте було б необхідно, щоб ще й економіст міг обрахувати доцільність такої вибраковки. Адже цінність і якість молока у корови розкривається з роками.

Тому соціально відповідальними можна вважати ті підприємства і ферми, де корови розподілені та утримуються по вікових категоріях. Молоко жирніше, вищого поживного гатунку спостерігається саме в корів віком 5—6 років і старше (досвід працівників, ветеринарів-зоотехніків). Ми погоджуємось з висновками Д. Семенди, О. Семенди, що для збільшення прибутків і рентабельності виробництва у стратегічній перспективі необхідно знизити собівартість молока за рахунок повної або часткової заміни наявних низкопродуктивних корів на премінних з більш високими удоями; здійснити реконструкції тваринницьких приміщень і поліпшення якості потомства; відновити природні пасовища та сіножаті [6, с. 378].

Утримання корів та виробництво молока є наразі не достатньо ефективним саме через занадто низькі ціни реалізації та занадто високу виробничу собівартість молока. Це спричинене, передусім, відсутністю достатнього власного кормовиробництва, фізично та морально зношеним обладнанням та технікою, недосконалою законодавчо-підтримуючою базою, несприятливим інвестиційним кліматом у галузі, несприятливими економічними, соціальними та екологічними чинниками господарювання. Продовольча безпека будь-якої країни базується на тваринницькому виробництві — йдеться про м'ясо, молоко, яйця і всі похідні. Дефіцит хоча б одного з цих продуктів має моментальні прояви: переробка скорочується або зупиняється, якість продукції погіршується, зростають ціни, а за ними соціальне невдоволення населення [7, с. 132].

Попри досить суттєве щорічне скорочення населення, підприємства молочного скотарства не в змозі задовольнити всі потреби внутрішнього ринку у якісному молоці та молочних продуктах. Низька купівельна спроможність громадян вимагає від молокопереробників та переробників пристосовуватися до вимог внутрішнього ринку [8, с. 162]. Як наслідок, дешева й доступна продукція має низьку якість, але все рівно обсяги споживання молока та молочної продукції не забезпечують медично-рекомендовані норми споживання. Більшість молочних продуктів для великої частини українців стали недоступні. В таблиці 2 наведено динаміку виробництва молока та поголів'я корів в Україні за період 1990—2018 рр.

За досліджуваний період (1990—2018 рр.) в усіх категоріях господарств країни поголів'я корів зменшилось у 4,3 разів і становило в 2018 р. 1926,3 тис. гол. У сільськогосподарських підприємствах поголів'я корів скоротилось катастрофічно, — на 85,2 % порівняно з 1990 р. При цьому майже 76,0 % поголів'я корів утримується господарствами населення, хоча за останні роки воно значно скоротилось і станом на 2018 р. налічує лише 1458,4 тис. гол., або 66,7 % аналогічного показника 1990 р.

Як наслідок, обсяги виробництва молока також зменшились більше ніж у 2,4 разів і в 2018 р. становили 10098,8 тис. т. І лише за рахунок зростання продуктивності корів більш ніж у 2,0 разів було дещо призупинено темпи падіння обсягів виробництва. Продуктивність корів у сільськогосподарських підприємствах, за дани-

Таблиця 2. Обсяги виробництва молока й поголів'я корів та їх динаміка і структура по категоріях господарств України, 1990—2018 рр.

Роки	Усі категорії господарств	у % до 1990 р.	У тому числі					
			с.-г. підпр.	у % до 1990 р.	питома вага, %	госп. насел.	у % до 1990 р.	питома вага, %
Виробництво молока, тис. тонн								
1990	24508,3	100,0	18634,1	100	76	5874,2	100	24
2000	12657,9	51,6	3668,7	19,7	29	8989,2	153	71
2010	11531	47,0	3047,9	16,3	26,4	8483,1	144,4	73,6
2015	10615,4	43,3	2669,2	14,3	25,1	7946,2	135,3	74,9
2016	10381,5	42,4	2705,6	14,5	26,1	7675,9	130,7	73,9
2017	10280,5	41,9	2765,7	14,8	26,9	7514,8	127,9	73,1
2018	10098,8	41,2	2760	14,8	27,3	7338,8	124,9	72,7
Кількість поголів'я корів станом на кінець року, тис. гол.								
1990	8378,2	100	6191,6	100	73,9	2186,6	100	26,1
2000	4958,3	59,2	1851	29,9	37,3	3107,3	142,1	62,7
2010	2642,8	31,5	589,1	9,5	22,2	2053,7	93,9	77,8
2015	2166,6	25,9	505,1	8,2	23,3	1661,5	76	76,7
2016	2108,9	25,2	484,6	7,8	23,0	1624,3	74,3	77
2017	2017,8	24,1	466,6	7,5	23,1	1551,2	70,9	76,9
2018	1926,3	23,0	467,9	7,6	24,3	1458,4	66,7	75,7

ми Державної служби статистики України, дещо вища, ніж у господарствах населення, які виробляють 72,7 % молока.

На думку М. Ігнатенка, Н. Рунчевої, ефективне функціонування молочного скотарства в нових умовах господарювання передбачає формування великих холдингів, об'єднань, спеціалізованих молочних ферм і комплексів, що мають значні фінансово-інвестиційні ресурси та спираються на передові технології і досягнення селекційної науки [9, с. 12]. Це підтверджується позитивними змінами, що відбуваються останніми роками в молочному скотарстві, зокрема істотним зростанням надоїв корів, збільшенням поголів'я худоби інтенсивних молочних типів, появою в кожному регіоні молочних ферм і комплексів, у яких реалізовані сучасні технологічні та технічні рішення з утримання та доїння корів, заготівлі кормів і прибирання гною [10, с. 359].

Другим стратегічним напрямом ефективного та конкурентоспроможного розвитку підприємств з виробництва молока є підвищення продуктивності молочної худоби [11, с. 82]. Воно розглядається як комплексна проблема, вирішення якої дозволить значно ефективніше використовувати трудові, матеріальні та фінансові ресурси і прискорити окупність витрат суб'єктив господарювання. Це досить важливо, адже протягом багатьох років для підприємств галузі молочного скотарства був характерним витратний напрям виробництва.

Його ознаками були невисокий рівень продуктивності, швидкий ріст виробничих витрат, ріст собівартості продукції та часто низька рентабельність і навіть збитковість виробництва. Тому сільськогосподарським підприємствам слід сконцентрувати зусилля як на збільшенні поголів'я, так і на реальному впровадженні інноваційних технологій й модернізації виробничих та бізнесових процесів [12, с. 7]. Саме з цим пов'язані основні резерви збільшення та підвищення ефективності й конкурентоспроможності виробництва молочної продукції. Для покращення якості молока та виробів з нього важливе значення має впровадження стандартів відповідності та контроль за їх дотриманням на всіх ланках відтворювального процесу.

Стратегічні напрями розвитку підприємств молочного скотарства на засадах соціальної відповідальності мають бути спрямовані на повне задоволення потреб внутрішнього і зовнішнього ринків якісними продуктами конкурентоспроможних підприємств галузі молочного скотарства [13, с. 38]. Вони охоплюють забезпечення розширеного відтворення продуктивного стада корів, підвищення інтенсивності використання їх поголів'я, створення оптимальних розмірів ферм у господар-

ствах усіх форм власності й господарювання. Другий напрям означає реструктуризацію кормової бази, поліпшення луко-пасовищного кормовиробництва, розширення площ культурних зрошувальних пасовищ [14, с. 59]. Третій напрям стосується удосконалення існуючих і створення нових порід худоби, пристосованих до місцевих умов; впровадження інтенсивних технологій утримання худоби і засобів механізації виробничих процесів на фермах; підвищення продуктивності тварин [15, с. 49]. Четвертий напрям — це удосконалення економічних відносин між виробниками молочної сировини і підприємствами з її переробки; впровадження досягнень науково-технічного прогресу на всьому шляху проходження молока та продуктів його переробки від виробника до споживача.

ВИСНОВКИ

Для вирішення проблем забезпечення зовнішнього і внутрішнього ринків молоком і молочними продуктами потрібно здійснювати наступні стратегії розвитку підприємств галузі на засадах соціальної відповідальності з орієнтацією на підвищення якості продукції:

- поглиблення спеціалізації в скотарстві, розміщення підприємств з утримання худоби молочного напрямку передусім поряд із великими містами, промисловими й курортними центрами та іншими значними населеними пунктами;
- встановлення державних дотацій за приріст поголів'я корів у сільгоспдідприємствах, фермерських господарствах та господарствах населення;
- стимулювання закупівлі сільськогосподарськими підприємствами телиць і нетелей у господарствах населення, племінних господарствах та за імпортом;
- забезпечення худоби органічними якісними повноцінними кормами;
- раціональне використання і подальше нарощування поголів'я корів у господарств усіх форм власності;
- зменшення собівартості виробництва та встановлення й удосконалення закупівельних і гуртово-роздрібних цін таким чином, щоб вони відшкодовували нормативні витрати та забезпечували норму прибутку підприємств молочної галузі на рівні 15,0—20,0 %.

Література:

1. Шиян Н.І. Розвиток скотарства в Україні. Економіка АПК. 2016. № 9. С. 38—43.
2. Мармуть Л. Лугова О. Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Економіст. 2012. № 2. С. 24—26.

3. Місюк М.В. Ринок продукції скотарства: монографія. К.: ННЦ ІАЕ, 2012. 330 с.

4. Романюк І.А. Державна соціальна політика в забезпеченні продуктивної зайнятості сільського населення. Економіка АПК. 2014. № 10. С. 105—109.

5. Мармуль Л.О. Роль стратегічного аналізу в управлінні виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. 2011. Вип. 2, Т. 1. С. 152—156.

6. Семенда Д.К., Семенда О.В. Державна підтримка у відновленні галузі молочного скотарства. Молодий вчений. 2018. № 3 (1). С. 377—380.

7. Плаксійко В.Я. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах. К.: ЦУА, 2014. 464 с.

8. Нікітіна О.М. PR-маркетинг як один з інструментів підвищення конкурентоспроможності підприємства. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: економічні науки. 2016. Вип. 177. С. 160—165.

9. Ігнатенко М.М., Рунчева Н.В. Процеси ресурсозабезпечення спеціалізації та концентрації виробництва в корпоративних агроформуваннях. Економіка та держава. № 1. 2017. С. 10—14.

10. Васильчак С.В. Особливості функціонування ринку молока та молочної продукції. Науковий вісник НАТУ України. 2013. № 15 (4). С. 357—362.

11. Хоменко А.Ю. Стан молочного скотарства в Україні. Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ. Харків: ХНТУСГ. 2019. Вип. 1. С. 80-84.

12. Ігнатенко М.М. Управління органічним виробництвом аграрних підприємств на засадах здійснення соціальної відповідальності. Економіка і фінанси. 2015. № 12. С. 4—11.

13. Петриченко О.А. Аналіз тенденцій розвитку галузі молочного скотарства в ланці молокопродуктового ланцюга. Економіка АПК. 2018. № 5. С. 33—40.

14. Іванова А.С. Молочне скотарство: сучасний стан та проблеми вирішення. Агросвіт. 2017. № 22. С. 57—62.

15. Sievidova I. et al. (2019). Optimizing the strategy of activities using numerical methods for determining equilibrium. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, no. 6 (4 (102)), pp. 47—56.

References:

1. Shyyan, N.I. (2016), "Development of cattle breeding in Ukraine" *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 38—43.

2. Marmul', L. and Luhova, O. (2012), "Methodical approaches to assessing the economic potential of agricultural enterprises". *Ekonomist*, vol. 2, pp. 24—26.

3. Misiuk, M.V. (2012), *Rynok produktsiyi skotarstva [Livestock products market]*, NNTS "Instytut ahraryoi ekonomiky", Kyiv, Ukraine.

4. Romaniuk, I.A. (2014), "State social policy in ensuring productive employment of the rural population", *Ekonomika APK*, vol. 10, pp. 105—109.

5. Marmul', L.O. (2011), "The role of strategic analysis in the management of production activities of agricultural enterprises", *Naukovi pratsi Poltav'skoyi derzhavnoyi ahraryoi akademiyi*, vol. 2, no. 1, pp. 152—156.

6. Semenda, D.K. and Semenda, O.V. (2018), "State support in the restoration of the dairy industry", *Molodyy vchenyy*, vol. 3 (1), pp. 377—380.

7. Plaksyenko, V.YA. (2014), *Bukhhalters'kyu oblik u vyrobnychkh ta ahroservisnykh kooperatyvakh [Accounting in production and agro-service cooperatives]*, TSUL, Kyiv, Ukraine.

8. Nikitina, O.M. (2016), "PR-marketing as one of the tools to increase the competitiveness of the enterprise", *Visnyk Kharkiv's'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva imeni Petra Vasylenka: ekonomichni nauky*, vol. 177, pp. 160—165.

9. Ihnatenko, M.M. and Runcheva, N.V. (2017), "Processes of resource provision of specialization and

concentration of production in corporate agricultural formations", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 10—14.

10. Vasylichak, S.V. (2013), "Features of the functioning of the milk and dairy products market", *Naukovyy visnyk NATU Ukrayiny*, vol. 15 (4), pp. 357—362.

11. Khomenko, A.Yu. (2019), "The state of dairy farming in Ukraine", *Visnyk SNT NNI biznesu i menedzhmentu KHNTUSH*, vol. 1, pp. 80—84.

12. Ihnatenko, M.M. (2015), "Management of organic production of agricultural enterprises on the basis of social responsibility", *Ekonomika i finansy*, vol. 12, pp. 4—11.

13. Petrychenko, O.A. (2018), "Analysis of trends in the dairy industry in the dairy chain", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 33—40.

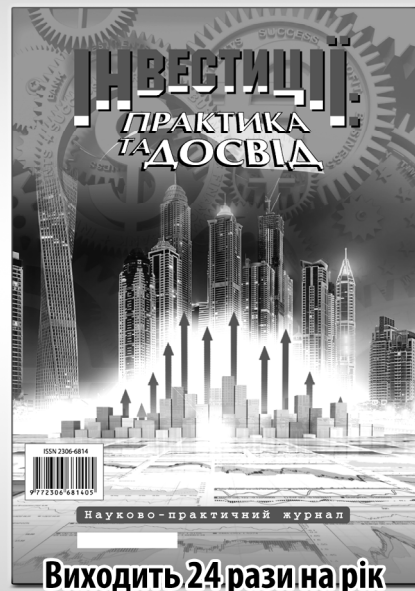
14. Ivanova, A.S. (2017), "Dairy farming: current status and problems to be solved", *Ahrosvit*, vol. 22, pp. 57—62.

15. Sievidova I. et al. (2019), "Optimizing the strategy of activities using numerical methods for determining equilibrium", *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, vol. 6 (4 (102)), pp. 47—56.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2020 р.

ІНВЕСТИЦІЇ. ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

www.investplan.com.ua

Передплатний індекс: 23892

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України (Категорія «Б») з

ЕКОНОМІЧНИХ НАУК та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

(Наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020)

Спеціальності - 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292